

Tandheelkunde in Bawku - Ghana

Hoe het begon.

Het is begin oktober 2003 en na verblijf in Kenya, waar ik in het grensgebied met Oeganda schooltandheelkunde deed voor de Rotary Doctor Bank, kwam op de eindmeeting in Nederland een lange man op mij af. Hij stelde zich voor als Coen van Empel, chirurg, en constateerde dat ik, net als hij, Lionslid was. We hadden dus een band. In het daaropvolgende gesprek vroeg hij of ik niet een afdeling tandheelkunde op wilde zetten in het uiterste noorden van Ghana, in Bawku. In een ziekenhuis waar 450.000 mensen afhankelijk van waren, ook uit de buurlanden Togo en Burkino Faso, en waar tot in de hele verre omtrek geen tandheelkundige voorzieningen waren. Volgens zijn zeggen was daar ooit wel een tandarts geweest, die een goed geoutilleerde spreekkamer ruim 20 jaar geleden had achtergelaten.

Dat had mij natuurlijk aan het denken moeten zetten, want in Afrika is 20 jaar een periode waarin met geluk alleen nog wat restanten te vinden zijn.

Een hele uitdaging.

Ik stemde toe, onder de conditie dat ik daar de eerste keer niet alleen heen zou gaan, maar een introductie nodig had. Toevallig ging Coen begin november die kant weer op om de lokale arts wat chirurgie bij te brengen en ik sprak af met hem mee te gaan. Het ziekenhuis stelde mij 2 nurses ter beschikking voor de opleiding.

Thuis gekomen was mijn vrouw verrast, maar schikte zich. In allerijl verzamelde ik tandheelkundig gereedschap en materialen, maakte breed lesmateriaal klaar, sealde anatomieplaten van het hoofd-hals gebied, en vertrok 2 november 2003 vol goede moed met chirurg Coen, gynaecoloog Leen van Otterloo en oogarts Jan Oosterink.

Van een **Stichting Vrienden van Bawku** was op dat moment nog geen sprake.

Het ziekenhuis overtrof mijn stoutste verwachtingen: een morsig gebouwencomplex. Gelegen in de sub-Sahel, een stoffig en zandig gebied, waar de wind dat alles via jalousieramen tot in de ok en de tandheelkunde spreekkamer neerlegde.

De elektrische leidingen op het terrein gaven je een schok als je er alleen al naar keek en het waternet had behoorlijk veel gaten.

Ons guesthouse werd gerund door Paul, die ook voor ons kookte.

Bijna elke dag geit in een onbestemde rode saus.

En Maria, die lief kon lachen, zorgde dat we schoon de straat weer opgingen.

Een eenvoudig onderkomen, met gelukkig wel een eigen slaapkamer.

Hoe het ziekenhuis zich ontwikkelt tot een, voor Afrika, compleet hospitaal is een heel ander verhaal.

En hoe verder.

De spreekkamer bleek nog erger dan gedacht. De stoel bleek alle olie over de vloer uitgesmeerd te hebben. De kastjes lagen vol met oude rommel en het was de vanzelfsprekende groezeligheid, met ongedierte in de kastjes.

De beide nurses waren niet blij met mij: Asarah had net haar OPD gedaan en Winpini zijn vervolgopleiding orthopedie. En nu moesten ze met mij de kamer leeg halen, schoon maken en inrichten. Dat laatste viel niet mee, maar na strooptochten over het ziekenhuis terrein was een stoel van oogheelkunde geannexeerd, waren metalen bakken en steriele handdoeken gepikt en kon mijn zending tangen en zo geordend worden.

En langzaam werd de kamer een soort tandheelkundige spreekkamer, met de anatomie platen aan de muur ter lering ende vermaeck.

De opleiding van onze twee nog steeds wat brommerige nurses begon. Maar de klappers die ik gemaakt had werden duidelijk niet gebruikt, dus de lege uren werden opgevuld met mondelinge kennisoverdracht, gelardeerd met tekeningen in een gevonden oud

receptenboek. En ik moet zeggen dat dat de interesse behoorlijk opkrikte.

Maar ze leerden snel. Hun opleiding gaf het voordeel dat ze al snel anesthesie konden geven, wat hun interesse aanwakkerde.

Een half jaar later, mei 2004, ging ik er weer heen en het was verbluffend te merken dat de lessen van daarvoor beklifden!

Natuurlijk was de opleiding tot zover alleen pijnbestrijding, wat neerkwam op extracties. Er was immers geen apparatuur. Maar ze waren leergierig en van gemopper was geen sprake meer.

2004-Ontstaan van de Stichting

In deze periode was Coen er in geslaagd een technicus te strikken om de deplorabele toestand van de elektriciteitsleidingen te verbeteren. Samen met wat vrienden zijn ze in de brandende zon 6 weken bezig geweest alle knopen in de draden te ontwarren en een veilig netwerk op te zetten. Ondertussen hadden Coen en ik besloten meer structuur te geven aan de uitzendingen en zo ontstond de SVvB. Uit de Lionsclub van Coen werd een voorzitter gevonden, Coen trad op als secretaris, zelf bedeede ik me met de financiën en in september vond de oprichting plaats.

En zo ontstond een structuur waarmee we ook financieel armslag kregen. Tot dan moesten de vrijwilligers de reis en toebehoren zelf betalen. En dank zij heftige sponsoring was de stichting in staat de uitzendingen te gaan vergoeden.

Tandheelkunde verder

Ik was in 2004 een kleine 3 maanden weer thuis toen er een paniek bericht van de twee nurses kwam dat ik moest komen want ze wilden extra lessen en zo gingen in oktober de lessen verder. Ik had een tandsteenapparaat op de kop kunnen tikken. Ideaal voor hen om de gebitten te reinigen. Dat ding moest wel gebruikt worden met schoon water en zo was er ook een destilleerapparaat gekomen en tevens een oude tandheekkundige röntgenbuis. Behalve dat laatste ging alles mee in koffers en dozen – we

hadden extra kilo's bagage tot onze beschikking.

December 2004 vond ik collega Wim Leenstra bereid met mij de lessen voort te zetten, zodat we elkaar konden afwisselen en zo wat sneller resultaat konden krijgen door er vaker te zijn. En dat deed hij met veel enthousiasme. De 2 nurses kregen er ook steeds meer lol in, werden handig met extracties, leerden röntgenfoto's beoordelen, maar waren op weg naar hun pensioen. Dus werd het ook nodig voor opvolging te zorgen.

Einde tijdperk van de basisopleiding

Zelf ging ik me eigenlijk steeds meer met het bestuurlijke van de Stichting bemoeien en trok me langzamerhand terug uit de opleiding van Asarah en Winpini. De Stichting was met grote projecten bezig, waar financiering voor nodig was, zo ook voor de uitzendingen.

Wim lette op de toko en bracht in 2011 Alex mee, die geleidelijk het stokje over nam.

De brede basis was gelegd.

poetsinstructie door Asarah

klassikaal gebitsonderzoek
door Winpini

